

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

О. Ю. Татаров

*кандидат юридичних наук,
начальник навчального центру післядипломної освіти
Київського національного університету
внутрішніх справ*

УДК 354.31(560)+35.745.7(560)

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: СТРУКТУРА ТА ЗАВДАННЯ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Розглянуто історію розвитку Міністерства внутрішніх справ Турецької Республіки, охарактеризовано його структуру та основні завдання з протидії злочинності. Зосереджено увагу на діяльності жандармських військ з забезпечення правопорядку в країні.

Рассмотрено историю развития Министерства внутренних дел Турецкой Республики, охарактеризовано его структуру и основные задания с противодействия преступности. Уделено внимание деятельности жандармских войск с обеспечения правопорядка в стране.

We considered the history of the development of the Ministry of internal affairs of the Turkish Republic; we also characterized its structure and the main tasks of the criminal counteraction. It is paid attention to the gendarme forces activities when providing the law enforcement in the country.

Інтеграція України до світового співтовариства зумовлює необхідність проведення не лише соціально-економічної та політичної, а й правової реформи, складовою якої є реформування правоохоронних органів, відповідальних за захист права та свободи громадян, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України).

Зростання рівня злочинності та зміни її форм ставлять перед правоохоронними органами нові завдання та зумовлюють необхідність перегляду основних напрямів їх діяльності.

Питання реформування правоохоронних органів досліджували такі науковці, як: М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, В. С. Венедиктов, І. В. Зозуля, Г. К. Кожевніков, Я. Ю. Кондратьєв, М. В. Костицький, М. А. Погорецький, В. І. Шакур та ін. [1-9], що сприяло вирішенню значної кількості проблем.

Та при реформуванні правоохоронних органів України цінним є також іноземний досвід, аналіз якого дасть можливість відібрати ті елементи, які можуть бути використані при удосконаленні вітчизняної практики. Зокрема, зосередимо увагу на Міністерстві

внутрішніх справ Турецької Республіки (далі — МВС ТР), яке співпрацює з МВС України. Аджє Україна і Турецька Республіка — сторони транспортно-комунікаційного коридору, який пов'язує Європу та Азію в єдину магістральну систему. Національним інтересам України і Турецької Республіки в Чорномор'ї відповідає його перетворення в зону миру, безпеки і співробітництва та спільне вирішення проблем [10, с. 3].

Початком становлення МВС ТР є створення “Садразам Кетхудали” — правоохоронної структури Османської імперії, яка у 1835 р. реорганізована в “Міністерство держави” (*Mulkiye Nezareti*), а у 1837 р. — у Міністерство внутрішніх справ. У 1859 та у 1913 рр. Міністерство зазнало значних організаційних змін і майже в такому вигляді функціонує нині.

МВС ТР є центральним органом виконавчої влади, на який відповідно до Закону Турецької Республіки покладено обов'язок забезпечення захисту прав і свобод громадян; протидії злочинності та контрабанді; захисту національної єдності й територіальної недоторканості країни; забезпечення функціонування системи цивільної оборони; охорони сухопутних і морських кордонів, а також територіальних вод; організації дорожнього руху, громадського порядку і моралі; подання пропозицій Раді Міністрів країни стосовно кадрових питань; підготовки проектів нормативних актів щодо створення місцевих адміністрацій та їх діяльності; координації співробітництва між центральними органами влади; контролю за дотриманням положень міграційного законодавства тощо [11, с. 5].

Завдання та функції Міністерства внутрішніх справ визначають його організаційну структуру. Міністерство внутрішніх справ ТР очолює міністр, який є впливовою політичною фігурою і відповідальним за ефективність діяльності всієї правоохоронної системи в сфері внутрішньої безпеки. Міністр внутрішніх справ уособлює поліцейську владу, та безпосереднє керівництво нею здійснює Державний секретар (*undersecretary*). 65 % опитаних поліцейських ТР негативно ставляться до призначення на посаду Міністра внутрішніх справ політика.

До центрального апарату МВС ТР належать також: заступники Державного секретаря, особистий секретаріат Міністра (приспосований, насамперед, для обслуговування політичної діяльності міністра), радники Міністра, Генеральний директорат управління провінціями, Генеральний директорат у справах демографії та громадянства, Генеральний директорат місцевого самоврядування, Генеральний директорат цивільної оборони, Головне командування жандармерії; Командування берегової охорони та Генеральний директорат безпеки (національна поліція) — вищий керівний орган поліції, який очолюють Генеральний директор та його п'ять заступників.

До складу Генерального директорату безпеки входять такі підрозділи з відповідними обов'язками:

- 1) Головний секретаріат — прийом громадян та працівників поліції керівництвом, дотримання режиму таємності тощо;
- 2) Інспекторське управління — нагляд за діяльністю працівників поліції;
- 3) Відділ преси та зв'язків із громадськістю — висвітлення діяльності поліції та зв'язок із громадськістю;
- 4) Група радників МВС з питань розвитку, планування і координації;
- 5) Департамент з питань законодавства (юридичний департамент) — моніторинг законодавства та нагляд за його дотриманням поліцією, представляє інтереси поліції в судах;
- 6) Група радників МВС з цивільної оборони;
- 7) Департамент планування та координації — контроль за виконанням службами Генерального директорату безпеки програм розвитку, формування бюджету Міністерства тощо;
- 8) Департамент управління і фінансів — адміністративно-господарська та фінансова діяльність Генерального директорату;
- 9) Департамент тилового забезпечення — придбання транспортних засобів, озброєння та іншого обладнання й контроль за їх експлуатацією;
- 10) Департамент будівництва та нерухомості — забезпечення житлом працівників поліції, участь у процесах націоналізації майна тощо;
- 11) Департамент архівів та документації — збереження службової документації центрального апарату;
- 12) Департамент зв'язку — зв'язок між штаб-квартирою та регіональними підрозділами поліції, упровадження систем зв'язку;
- 13) Департамент автоматизації оброблення даних — вжиття заходів щодо

підвищення ефективності й оперативності роботи поліції шляхом упровадження комп'ютерних технологій;

- 14) Департамент аналізу та контролю — узагальнення й оброблення інформації з проблем діяльності поліції;
- 15) Департамент підготовки — професійна орієнтація та підготовка працівників поліції (бойова, службова, спеціальна тощо);
- 16) Департамент охорони здоров'я — лікування працівників поліції та членів їх сімей;
- 17) Департамент кадрів — організація роботи, пов'язаної з обліком особового складу, прийняттям та звільненням зі служби;
- 18) Департамент соціальних служб — функціонування дитячих виховних закладів, культурних та інших соціальних установ;
- 19) Департамент зовнішніх відносин — встановлення та підтримання відносин з поліцейськими структурами іноземних держав;
- 20) Департамент Інтерполу — відповідно до Статуту Міжнародної організації кримінальної поліції-Інтерполу і Регламенту міжнародного поліцейського співробітництва, координація взаємодії поліції Турецької Республіки з правоохоронними органами інших країн щодо питань протидії злочинності;
- 21) Департамент освіти та науки — координація діяльності Поліцейської Академії, Міжнародної академії по боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю, Академії розвідки, 23 училищ та поліцейського коледжу;
- 22) Департамент по боротьбі з тероризмом — знепшкодження терористичних організацій;
- 23) Департамент боротьби з контрабандою та організованою злочинністю;
- 24) Департамент розвідки — профілактика й оперативні заходи, спрямовані на забезпечення територіальної недоторканості держави й захист конституційного устрою;
- 25) Департамент спеціальних сил та операцій — протидія терористичним організаціям, звільнення заручників та захист населення від терористичних нападів;
- 26) Департамент охорони громадського порядку — реагування на інформацію про порушення громадського порядку та злочини, охорона ув'язнених у спецприміщеннях та їх конвоювання;
- 27) Департамент дорожньої поліції — контроль за дорожнім рухом, реєстрація транспортних засобів та водіїв, дослідницька робота з проблем контролю за дорожнім рухом;
- 28) Департамент з питань іноземців, біженців та охорони кордонів — координація діяльності поліції, пов'язаної з іноземцями (перетин кордону, перебування на території країни тощо);
- 29) Департамент криміналістичних досліджень — криміналістичне дослідження доказів й участь у проведенні слідчих дій;
- 30) Департамент авіації — протидія злочинності, контроль за громадським порядком та дорожнім рухом;
- 31) Департамент охорони — охорона керівництва країни, Генерального директорату безпеки та інших важливих об'єктів.

Отже, спільними функціями для МВС ТР та МВС України є: розробка державної політики у сфері охорони громадського порядку, боротьби з правопорушеннями, профілактика злочинності при взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування; надання пропозицій щодо зміцнення законності; впровадження заходів щодо зміцнення соціального захисту працівників поліції (міліції); здійснення міжнародного співробітництва тощо.

Для МВС ТР є характерним збалансований підхід при розподілі матеріальних та людських ресурсів. Особовий склад поліції Турецької Республіки, площею 779,5 тис. кв. км та населенням понад 70 млн. чол., становить 215 тис. працівників. Країна складається з 81 провінції, серед яких, залежно від кількості населення, виділяють: 10 — зі "спеціальним статусом", 16 — типу "А", 23 — типу "В" та 32 — типу "С".

Відповідно, регіональна структура МВС ТР складається з: Губернаторства провінції і його структурних підрозділів; Планово-координаційного директорату; Командування місцевого підрозділу; Директорату безпеки (поліції) провінції; Директорату з питань громадянства і демографії та Директорату з цивільної оборони, 81 управління поліції в

містах — адміністративних центрах провінцій; 105 управлінь у великих містах; 570 відділів у містечках; 4 відділів на головних пунктах перетину кордону; 28 комісаріатів поліції на допоміжних пунктах перетину кордону; 1 255 дільниць та 11 відділів у зонах вільної торгівлі.

При значній активізації бойових дій, у регіонах підвищеної небезпеки може створюватися Державне губернаторство, яке відповідає за становище у регіоні.

Управління державними органами на рівні губернії очолює губернатор (валі), на рівні району (повіту) — голова районної адміністрації (каймакам).

Усі підрозділи поліції Республіки Туреччини розташовані у великих населених пунктах — близько 8 % території держави, на яких проживає 60 % населення країни.

Охорону правопорядку в іншій частині держави (92 % території країни з 40 % населенням, чисельність якого протягом туристичного сезону збільшується вдвічі) — 81 провінція (вілайет), 800 районів (повітів) та понад 2500 сіл забезпечує жандармерія — озброєне військово-поліцейське формування, яке у мирний час підпорядковується МВС ТР, у військовий — Генеральному штабу.

Територія країни поділена на 13 жандармських зон, до складу яких входить від 4 до 11 вілайетів. Командиром зони є бригадний генерал (у Стамбульській та Анкарській зонах може бути дивізійний генерал), який перебуває в оперативному підпорядкуванні Головного командування жандармських військ, а з питань адміністративної діяльності — Міністра внутрішніх справ [12, с. 3].

До основних обов'язків жандармерії належать: підтримання безпеки, громадського спокою і громадського порядку, протидія контрабанді, профілактика злочинності, розкриття та розслідування злочинів, проведення заходів, які покладаються на поліцейські сили законами та правилами військового часу, а також завдань Генерального Штабу Збройних Сил Туреччини у випадках військового стану та мобілізації.

Чисельний склад жандармських військ налічує близько 400 тис. осіб (394 417 військовослужбовців і 4 811 цивільних).

До жандармських військ Турецької Республіки належать: Головне командування і Штаб, Жандармські частини внутрішньої безпеки, Жандармські прикордонні частини, Командування авіації, Командування тилу, Командування підготовки та Командування жандармських навчальних закладів, до складу якого входять школи підготовки офіцерів жандармських військ, підготовки унтер-офіцерів жандармських військ та підготовки молодших командирів жандармських військ, лицей підготовки унтер-офіцерів жандармських військ.

Вищими посадовими особами жандармських військ є командуючий і начальник штабу. До складу Головного командування та Штабу входять: управління командування, військова прокуратура, військовий суд, управління радників з юридичних питань, генеральна інспекція, головне управління кадрів, головне управління розвідки, головне оперативне управління, головне управління планів і принципів, головне управління тилового забезпечення, головне управління військ спецпризначення, головне управління по боротьбі зі злочинністю та контрабандою, головне управління зв'язку та інформаційних систем, управління підтримки, управління збору, аналізу та зберігання інформації, управління криміналістичних досліджень, управління авіації, генеральний секретаріат та оркестр.

Головною жандармською частиною є “вілайетський жандармський полк”, командир якого є членом вілаєтського комітету безпеки і оборони під керівництвом губернатора. До складу комітету також входять керівник поліції вілаєту та військовий керівник.

Кількісний склад вілаєтського полку та місце дислокації його підрозділів визначаються залежно від адміністративного устрою вілаєту. Штаб вілаєтського жандармського полку дислокується в центральному місті вілаєту. Вілаєтські жандармські полки складаються з рот, штаби яких дислокуються у повітових центрах. У складі вілаєтських жандармських командувань функціонують підрозділи по боротьбі з наркобізнесом, чисельність яких протягом останнього часу збільшилась з 37 до 67, що свідчить про важливість зазначеного напрямку діяльності жандармерії.

На сході країни, у місцях бойових дій, створюються резервні жандармські роти спеціального призначення, до складу яких входять три взводи з 130 військовими.

Для підвищення якості охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю особовий склад жандармерії уповноважений складати протоколи про адміністративні правопорушення та передавати їх на розгляд відповідних органів (посадових осіб).

Підсумовуючи зазначене, слід вказати, що МВС ТР є центральним органом виконавчої влади, який розробляє основні стратегічні напрями діяльності у сфері забезпечення внутрішньої безпеки й протидії злочинності. Й досвід Турецької Республіки після ґрунтовного опрацювання може бути використаний при вирішенні деяких питань реорганізації правоохоронної системи України.

Список використаних джерел

1. *Ануфрієв М. І.* Актуальні проблеми реформування системи органів внутрішніх справ України / М. І. Ануфрієв // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. — 1997. — № 2. — С. 39–43.
2. *Бандурка О. М.* Основи управління в органах внутрішніх справ України : теорія, досвід, шляхи удосконалення : [монографія] / Бандурка О. М. — Х. : Основа, 1999. — 440 с.
3. *Венедіктов В. С.* Проблеми реформування системи МВС України : [монографія]. / В. С. Венедіктов, І. В. Зозуля. — Ужгород : ВАТ “Патент”, 2005. — 216 с.
4. *Зозуля І. В.* Теорія і практика реформування системи МВС України : [монографія] / Зозуля І. В. — Х. : Харків. юрид. ун-т внутр. справ, 2008. — 480 с.
5. *Кожевніков Г. К.* Реформування кримінально-процесуального судочинства як необхідний складовий елемент судово-правової реформи / Г. К. Кожевніков // Державно-правова реформа в Україні : матеріали наук.-практ. конф., Київ, листоп., 1997 р. — К., 1997. — С. 291–296.
6. Концепція подальшого реформування системи Міністерства внутрішніх справ України на 2004–2010 роки : наук. проект / за ред. проф. Я. Ю. Кондратьєва. — К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. — 40 с.
7. *Костицький М. В.* Українська політико-правова доктрина як основа реформування судових і правоохоронних органів / М. В. Костицький // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. — 1996. — № 2. — С. 21–27.
8. *Шакур В. И.* Аспекты реформирования правоохранительной системы Украины / В. И. Шакур // Право и образование. — 2001. — № 5. — С. 166–176.
9. *Погорецький М. А.* О реорганизации следственного аппарата Украины / М. А. Погорецький // Становлення правової системи демократичної України та юридична наука : Тези доп. та наук. повідомлень наук. конф. молод. учених та аспірантів 16-17 червня 1998 р./ За ред. проф. М. І. Панова. — Х. : Нац. юрид. акад. України, 1998. — С. 48–49.
10. *Жангожа Р.* Турецький вектор геополітичної орієнтації України / Р. Жангожа // Україна — Туреччина : Безпека та співробітництво в Чорноморському регіоні : матеріали міжнар. конф., Київ, 10–11 квіт. 2000 р. / Фонд Фрідріха Берта ; за ред. В. І. Андрійка, Г. М. Перепелиці — К., 2000. — С. 33–36. Про організацію діяльності поліції : Закон Турецької Республіки від 04 черв. 1937 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://polis.osce.org/countries/details.php?item_id=74&lang=ru
11. *Матос Дж.* Україна і Туреччина: безпека та співробітництво у Чорноморському регіоні / Дж. Матос // Україна — Туреччина : Безпека та співробітництво в Чорноморському регіоні : матеріали міжнар. конф., Київ, 10–11 квіт. 2000 р. / Фонд Фрідріха Берта; за ред. В. І. Андрійка, Г. М. Перепелиці — К., 2000. — С. 151–159.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального процесу
Київського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 24 жовтня 2009 року)*

Надійшла до редакції 14.11.2009
Рекомендована до друку 01.12.2009